



Postal antiga del raval de Saint-Antoine de París, on vivia Isidre Llorach (font: www.cpa-bastille91.com, col·lecció particular de Pascal Crosnier)

ISIDRE LLORACH I CAMPS (1873-?).

LA DURA VIDA D'UN IGUALADÍ, TORNER D'OFICI

JORDI PONS PUJOL

UNA MOSTRA DE SOLIDARITAT

El 21 de maig de 1906, el diari francès socialista *L'Humanité* publica un article titulat «Una expulsió injusta», on denuncia la política del ministeri de l'Interior francès. En l'article reproduceix una carta de protesta del president de la Lliga dels Drets de l'Home i del Ciutadà lamentant l'ordre d'expulsió de l'espanyol Llorach, i demana que se suspengui, assenyalant un error policial. Segons la Lliga, Llorach és un bon pare i un bon treballador, i ni tan sols compromès políticament.

Altres diaris progressistes publicaran també la carta de protesta de la Lliga de Drets Humans, com hem pogut comprovar en el cas del diari *L'Action* del 23 de maig de 1906 i el seu article «L'arbitrarietat policial».

El Llorach a què es referien havia nascut a Igualada el 13 de gener de 1873 i es deia Isidre Llorach i Camps. Era fill del pagès Isidre Llorach i Marimon, de Fiol, i de la igualadina Teresa Camps i Sallés. Havien marxat aviat cap a Barcelona. Potser la família havia estat castigada per la crisi de la indústria cotonera, com d'altres famílies obreres igualadines. Recordem que el 1881 hi va haver una llarga vaga de teixidors i que el 1885 una epidèmia de còlera s'havia d'endur la vida de més d'un centenar de persones, en una ciutat que aleshores tenia uns deu mil habitants.¹

En tot cas, la documentació francesa ens el situa a París a partir d'agost de 1903. Allà ha emigrat i allà ha trobat feina del seu ofici a la fàbrica

de la *Contrescarpe*, al barri de la Bastilla. Viu just al costat, al número 2 de la *rue du Biscornet*. Tres setmanes abans de l'expulsió havia començat a treballar amb el fabricant Stockmann, amb qui guanyava una setmanada de 50 francs. Segons la seva fitxa policial feia 1 m 69 cm, tenia cabells morens i ulls foscos.²

L'EXPULSIÓ DE FRANÇA

La protesta de la Lliga de Drets de l'Home i les crítiques al ministeri de l'Interior francès per part de la premsa obrerista no eren un tema menor: feia just un mes i mig que havia canviat el ministre, que ara era George Clemenceau. Clemenceau, «el Tigre», era un home clau del Partit Radical, amb una llarga trajectòria política, i com a ministre havia optat per una política de mà dura contra les mobilitzacions obreres. Ell havia signat l'ordre d'expulsió d'Isidre Llorach el dia 30 d'abril de 1906.

1. Agraïm a Antoni Dalmau la comprovació d'aquestes dades a l'Arxiu Comarcal de l'Anoia. Sobre les circumstàncies de la Igualada en la qual va néixer Llorach, vegeu les explicacions donades per Dalmau mateix en les caracteritzacions de la sèrie *Retrats d'anarquistes igualadins i anoïencs*, en aquesta mateixa revista (2007-2009).

2. La història inèdita d'aquest igualadí desconegut l'hem pogut resseguir gràcies al dossier policial conservat als Arxius Nacionals de França, a Pierrefitte, amb la cota 19940459/313 - *Llorach, Isidore*.



Portada del diari *L'Humanité* del dia 21-5-1906. A la pàgina 2 hi ha l'article sobre el cas Llorach (font: Bibliothèque Nationale de France)

Per respondre a les protestes, el director de la Seguretat General de la República, que depenia de Clemenceau, va demanar l'expedient de Llorach i va comprovar que estava pràcticament buit. Preguntada la Prefectura de Policia de París, aquesta va respondre que *«ha estat expulsat, com a anarquista, el 30 d'abril darrer en previsió dels esdeveniments que podrien alterar la jornada de l'endemà, 1er de Maig»*. És ben clar que això resultava insuficient per facilitar la rèplica del ministre a la Lliga dels Drets Humans, a més de ser inconsistent, ja que se li havia donat fins al dia 4 de maig per deixar el país. Calia un informe detallat, que va arribar dies més tard.

L'ACUSACIÓ DE LA POLICIA DE PARÍS

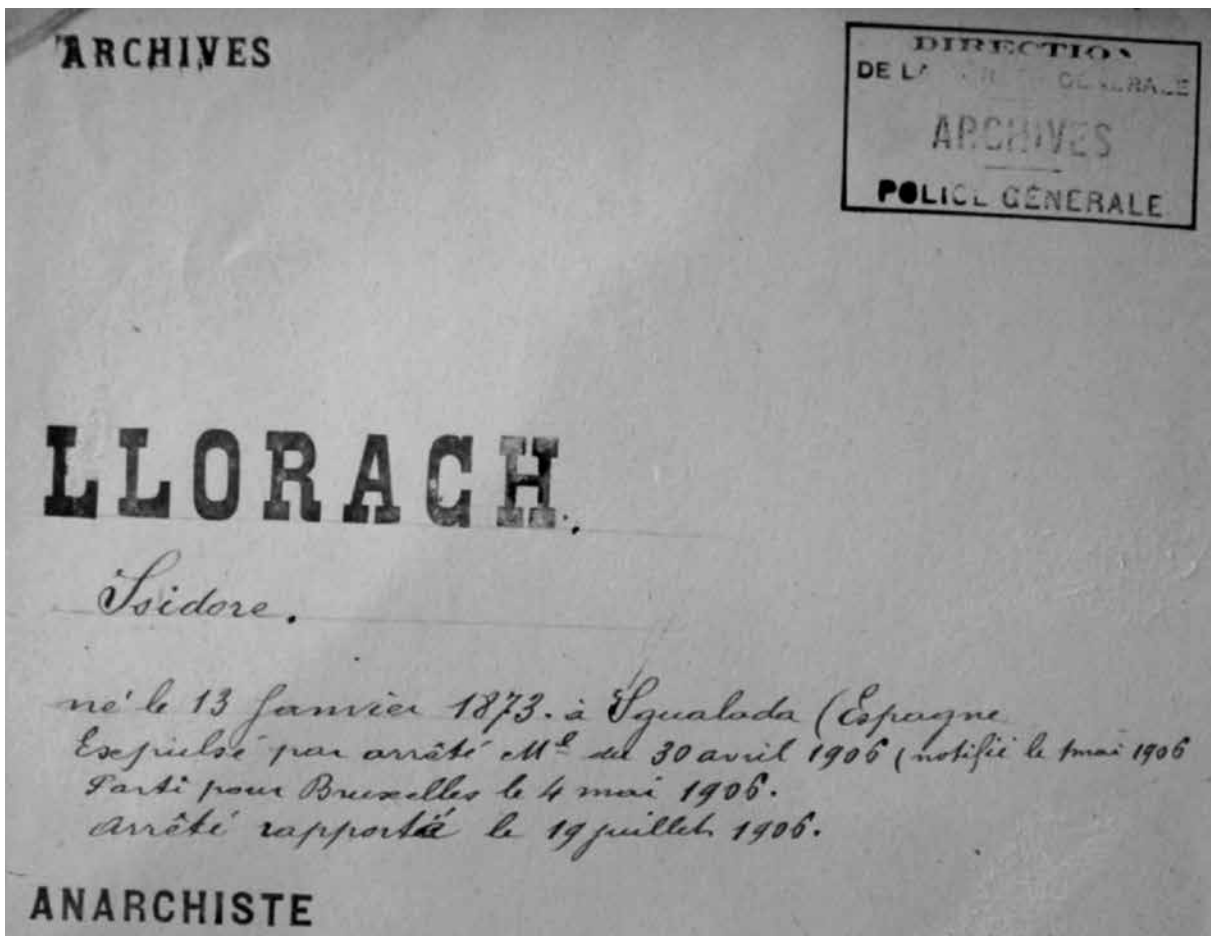
L'informe de la Prefectura, del 12 de juny de 1906, explica que Isidre Llorach havia arribat a París l'agost de 1903 després d'abandonar la seva dona i dues filles per una noieteta a qui havia seduït i amb qui havia marxat a França. Aquesta noia havia estat arrestada el gener de 1905 per robatori junt amb la companya de Josep Prats Casademunt, un obrer anarquista català. Sempre segons els agents de la policia d'informació, Llorach, ara vidu de la primera dona, s'havia mostrat gelós i brutal amb la seva actual companya, i la pegava sovint. Aquesta feia cinc mesos que havia mort, després d'haver estat traslladada inconscient i amb la cara inflada a l'hospital. Els veïns i algun compatriota sospitaven que Llorach n'era responsable, amb l'agreujant que la noia estava embarassada. Llorach, a més, havia

estat en relació sovintejada amb els anarquistes espanyols més militants, i havia assistit a algunes de les seves reunions. Una d'elles s'hauria celebrat al seu propi pis. L'informe policial esmenta concretament alguns dels anarquistes catalans acusats de participar en l'atemptat frustrat de feia un any a París al carrer de Rohan.

Segons l'informe policial, la major part de veïns espanyols havien deixat de fer-s'hi per les seves amistats i per la seva brutalitat amb l'amant. La seva filla gran, que havia fet venir de Barcelona, *«és ja d'una singular perversitat»*: hauria declarat que preferiria fer de «cocotte» (amant mantinguda), que no pas treballar. Amb relació als certificats de bona conducta rebuts per la policia i esmentats per la Lliga de Drets de l'Home, el prefecte exposava que la conserge de l'edifici li havia signat un atestat, però que semblava témer Llorach, i que els companys de feina que havien signat l'escrit en suport seu ho havien fet per ajudar un obrer que la major part no coneixia gens. L'amo, en canvi, havia rebutjat signar-la perquè no podia certificar res *«sobre l'actitud política»* de Llorach, que desconeixia.

LA VERSIÓ DE LA LLIGA DELS DRETS DE L'HOMI I DEL CIUTADÀ

La Lliga replicarà aquestes informacions amb una enquesta pròpia i molt detallada, del 10 de juliol, desmuntant una per una les acusacions dels agents de la policia secreta contra Llorach, acusacions que considera falses i preses amb lleu-



Portada del dossier policial de la Direcció de la Seguretat General francesa (font: Archives Nationales, França)

geresa pels agents en base a rumors sense valor. Segons aquesta entitat, Llorach vivia a Barcelona casat amb *Josepha Papese Cassadès* i treballava en un taller de fusteria. Havia tingut 12 fills, 10 dels quals van morir en néixer. La seva dona, esgotada pels nombrosos parts difícils, va caure malalta i va morir en una data incerta. Tres anys després, Llorach es va casar de nou amb la filla d'un dels seus amics, Constància Palos, de 19 anys.³

Vivint de forma molt precària a Barcelona, va decidir d'anar a París, i es va reservar de fer venir les filles vives del seu primer matrimoni fins que hagués trobat feina. Sempre segons la Lliga, quan n'hi va trobar va fer venir de seguida la filla gran, de tretze anys, mentre que la petita, de deu, es quedava

amb qui havia estat la seva dida. Aquesta dida es deia «Filomène Curtine Oms», esposa d'«Antoine Zarda», i vivia al carrer de Sant Antoni Abat, 52, 2n, del barri del Raval de Barcelona.⁴

3. Aquesta seria l'amant de qui parlava l'informe policial. Una de les notes de la prefectura indica que es feia dir «PALOS, Almestroy Constancia», però que rebia cartes a nom de «Carmen» i que, quan havia estat detinguda el gener pel robatori al mercat, va declarar dir-se «FERRÉ, Joséphine» i haver nascut a Barcelona el 25-11-1883.

4. Segons una nota, la filla havia arribat el setembre de 1905. Llorach ja treballava des del 1903. No sembla que aquesta reunificació familiar fos tan ràpida.

També es va quedar amb una dida del carrer d'Olzinelles, 52, de Sants, el fill d'un any i mig que havia tingut amb la Constància Palos. La parella tenia discussions, però passatgeres. L'informe detalla les tres més greus, que havien acabat amb alguna bufetada, entre les quals la que va generar la descoberta que la Constància havia acceptat unes sabates que la companya de Prats havia pres d'una parada un dia que anaven juntes —robatori que havia estat vist per un policia d'incògnit—. L'informe de la Lliga de Drets de l'Home anava acompanyat d'un testimoniatge de bon veïnatge que signaven tots els llogaters del mateix replà que Llorach.

Sobre les seves relacions amb anarquistes perillosos, l'informe diu que això no és exacte: coneixia Josep Prats Casademunt perquè treballaven en la mateixa empresa (Prats també era torner de fusta) i considera que Prats no era un anarquista perillós, com demostrava la mesura de bona voluntat del mateix govern francès suspent el decret que havia previst expulsar-lo mesos abans. Llorach, per la seva banda, és considerat una bona persona i solidari amb les misèries d'altres: el taverner havia confirmat que pagava ell mateix un o diversos sopars al seu restaurant a compatriotes en dificultats. Un certificat dels fabricants *Teyssandier et Chollier*, de la fàbrica de la Contrescarpe, amb qui havia treballat durant tres anys, lloa la seva feina.⁵ Un certificat del conserge aprecia Llorach com a veí i com a inquilí. Els seus companys de feina afirmen que té idees més aviat moderades i gens anarquistes. Sobre la mort de la seva companya Constància Palos, els metges de l'hospital on fou traslladada greument malalta afirmen que va morir d'una infecció a la matriu i van lliurar sense dubtar l'autorització per enterrar-la.

5. L'aval d'aquests fabricants estableix que Llorach havia treballat amb ells des del 8-2-1903 fins al 17-2-1906. A menys de tractar-se d'un error, la data inicial indica que Llorach ja era a París força mesos abans del que consta als arxius policials (agost de 1903).

Segons la Lliga, Llorach, molt afectat, va recloure's a casa, i sortia només per anar a treballar o per acompanyar la seva filla. Respecte a la moralitat de la noia, de tretze anys, la directora de la seva escola havia anat a la Lliga per fer-ne elogis, com a estudiant i com a petita mestressa de casa, i l'entitat considerava que la policia havia tergiversat les paraules tingudes entre la nena i un personatge que se li va acostar fent-li proposicions. Unes proposicions que ella havia rebutjat indignada i que va explicar al senyor Leroy, el company de feina del seu pare que l'havia acollit a casa seva mentre Llorach romania expulsat i patint misèria. D'altra banda, l'informe posava en relleu l'acte de solidaritat de Leroy, que ja tenia set fills; un exemple de conducta que hauria de contribuir a suspendre la mesura presa contra Llorach basada en rumors i informes falsos.

Com podem observar, les dues versions presenten els fets de manera tan oposada que semblen parlar de persones diferents. Però ambdues versions es basen sobretot en elements de la seva conducta privada, tot i tractar-se d'una expulsió per motius polítics. Les informacions de la policia de París fan de Llorach un indesitjable que és oficialment expulsat per ser «anarquista perillós» entorn de la data del 1er de Maig de 1906. La dada acusatòria fonamental és haver-se relacionat anteriorment (més d'un any abans) amb aquells que havien estat detinguts o processats per l'atemptat de Rohan, tot i que havien estat absolts judicialment i la seva residència a França tolerada governativament. D'altra banda, els indicis sobre la seva ideologia anarquista són escassos. A diferència d'altres obrers que hem pogut estudiar, la policia no va poder establir que rebés correspondència ni premsa anarquista, ni tampoc tenia registrada cap activitat seva al llarg del darrer any.⁶

6. Vegeu la nostra tesi doctoral *Imatge oficial i política francesa respecte la Catalunya espanyola, 1895-1914*, UAB, 2016.

Però tant és: la decisió havia estat presa i Llorach havia estat inclòs en una expulsió col·lectiva el 1er de Maig de 1906, al costat d'altres emigrats catalans. Tenia un termini de quatre dies per abandonar lliurement el país i va demanar un dia de marge per poder col·locar la seva filla. Es va oposar que les autoritats se'n fessin càrrec i va aconseguir que el seu company Leroy l'acollís a casa seva, a canvi de pagar-li una pensió regular. En cas de trigar a poder tornar, el va autoritzar a vendre els seus mobles.

L'ATEMPTAT DE 1905 I EL CONTEXT SOCIOLABORAL FRANCÈS DEL 1906

Llorach va pagar car el seu origen geogràfic i la seva adscripció social. En primer lloc, era culpable de formar part d'un col·lectiu obrer català —*barcelonnais*— emigrat o refugiat a París, i que es concentrava al *faubourg Saint-Antoine*, entre els districtes 11è i 12è. Bona part d'ells eren anarquistes i alguns havien estat perseguits a Espanya per actes violents. El 31 de maig de 1905, un d'ells, un tal Farràs —que va resultar ser un nom fals—, va atemptar amb dues bombes contra el carruatge que duia el rei d'Espanya Alfons XIII i el president de la República francesa Émile Loubet a la sortida de l'Òpera, al carrer de Rohan de París. Farràs, que segons la policia francesa es deia Eduard Aviñó i Torner, no fou mai capturat i la seva autoria no confirmada, però l'operació policial i el judici posterior van fer evident l'existència d'aquest col·lectiu d'anarquistes catalans, alguns dels quals estaven implicats en el complot junt amb anarquistes d'altres indrets d'Espanya, com Vallina o Navarro, o francesos, com Malato. L'absolució dels anarquistes detinguts i processats per l'atemptat, i la renúncia del fiscal de la República a recórrer la sentència, van disgustar la policia de París, que havia anat acumulant informacions —i ressentiment— contra aquest col·lectiu d'anarquistes.

En segon lloc, Llorach va pagar també —i potser sobretot— la conjuntura social francesa. A partir de 1904, França havia viscut una onada de vagues i aquell any 1906 va assolir un rècord de vaguistes que no seria superat fins a la guerra del 14, amb conflictes especialment llargs i sostinguts. Uns conflictes que estaven fent créixer les organitzacions sindicals, sobretot la jove CGT.

Aquestes tensions socials havien de culminar el 1er de Maig de 1906, jornada que la CGT havia volgut convertir en especial canalitzant tot l'esforç sindical en una sola reivindicació, la de les 8 hores: a partir del 1er de Maig els treballadors s'havien de negar a treballar més de vuit hores per dia.

La por dels grups socials conservadors a aquest 1er de maig de 1906 havia fet que el nou ministre de l'Interior, Clemenceau, detingués el secretari general i el tresorer de la CGT el 30 d'abril, la vigília de la jornada. Paral·lelament, el prefecte de policia, Louis Lépine, va establir una mena d'estat de setge als carrers de la capital cercant tranquil·litzar la gent d'ordre.

En aquest context sembla que els policies de la 3a brigada de recerques, dirigida per l'inspector Fouquet i encarregada de la lluita contra els anarquistes, van voler fer neteja a fons dels estrangers. El prefecte de Policia, Lépine, els va donar suport. No calien gaires arguments. La feblesa dels càrrecs sobre Llorach no fou inconvenient perquè el Prefecte recomanés al ministre de l'Interior la seva expulsió i aquest, que s'auto-proclamava «el primer policia de França» i que havia optat per la repressió de les mobilitzacions obreres, l'aprovés.

LLORACH ABANS D'ANAR A PARÍS

Què hi podia haver de veritat en les informacions sobre Llorach? Hem pogut comprovar als arxius barcelonins que la família Llorach s'havia instal·lat en el llavors encara municipi independent de Sants. El 1879 trobem constància del naixement

d'un tal Josep Llorach Camps, molt probablement germà seu, i el 1892 veiem Isidre en el llibre d'actes de l'ajuntament amb relació al servei militar. És tallat i declarat soldat sortejable. Viu amb els seus pares al carrer de Montserrat, 18.⁷ I suposem que hi ha après l'ofici de torner de fusta.

El 19 d'octubre d'aquell mateix any 1892, és pare d'una nena que es dirà Eulàlia Llorach i Papasseit, i que neix al carrer de Requesens, 3, 2a, districte onzè —el barri del Raval— de Barcelona. La seva mare, i esposa d'en Llorach, és la Josefa Papaseit Casadas, una noia de dinou anys com ell i també de Sants. La Josefa havia nascut el dia 17 de juny de 1873 al carrer de la Creu Coberta, 150, 7è pis. Era filla de *Manuel Papaceit Ramos*, de Miravet, picapedrer, i de *Maria Casada Serra*, del Sarral. Tots dos tenien aleshores 38 anys, però en néixer l'Eulàlia, la seva néta, ja havien mort.⁸

Probablement l'Eulàlia Llorach Papasseit era la filla de tretze anys que es va reunir amb el seu pare a París, el 1905, i la filla petita, que havia romàs a Barcelona amb 10 anys, devia ser l'*Elvira Llorach Papasey*, nascuda el 1896 a Sants.⁹

7. Naixement de Josep Llorach: llibre de naixements n. 13, del Jutjat n. 8 de Barcelona, foli 260, contingut en els registres digitalitzats de l'Arxiu Municipal del Districte de Sants-Montjuïc (AMDS). Lleva d'Isidre Llorach: llibre d'actes de l'ajuntament de Sants de 1892, folis 8, 47 i 107 (AMDS).

8. Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona (AMCB): 197/2: Índex de naixements 1892, K-Z. Registre municipal n.º 6024, i A168 - Naixements. 1873. Registres. Llibre 2, foli 2993. La grafia del cognom varia segons la font: Papaseit, Papaceit o Papessey, com és el cas dels documents francesos i belgues. I el cognom matern apareix escrit Casada o Casadas (o fins i tot Cassadès en els papers francesos). Els fulls dels padrons de població de Barcelona no s'han conservat i els registres per nom tan sols parcialment. Això ha impedit, per exemple, poder comprovar les adreces dels Llorach-Papasseit. Vegeu també la partida de naixement al Registre Civil de Barcelona, llibre 32-6, foli 198, registre n.º 1.797 amb data 22-10-1892.

9. AMDS: Registres genealògics digitalitzats: *Naixements 1896*. Jutjat n. 8 de Barcelona. Llibre de naixements n. 35, foli 243.

Com podem veure, la parella es movia entre Sants i la ciutat vella barcelonina. Una nota de la policia francesa li atribuïa la «calle del Gallo, 3, 2-2» com a domicili. No existia cap carrer del Gall, aleshores, ni a Sants ni a Barcelona, però potser es tractava del carrer del Call del barri Gòtic.

No hem pogut comprovar la data —ni els motius— de la mort de la Josefa Papasseit, i tampoc la veracitat de l'afirmació dels deu fills morts, que significarien dotze embarassos en deu anys. Sí, en canvi, que la segona esposa d'Isidre Llorach es deia Constància Palos Almestoy. Era també de Sants. No hem localitzat la seva partida de naixement, però sí dos registres de qui devien ser dues germanes seves: la Rita i la Ramona.¹⁰ Pare i avis provenien de Morella, a la comarca dels Ports.

LA SEGONA EXPULSIÓ

Llorach va triar Bèlgica com a destinació i, a la mitjanit del 4 de maig, va agafar un tren a l'estació del Nord de París amb destinació a Brussel·les, on va arribar el dia 5. La policia belga, però, no en té constància fins al cap de molts dies, concretament el dia 31, quan li obre una fitxa d'estranger. En aquesta fitxa s'hi diu que Llorach havia arribat a Brussel·les el dia 22 de maig (i no pas el dia 5), i ja hi apareix que ha estat expulsat de França per un decret ministerial.

La fitxa ens aporta novetats: entre la documentació que mostra Llorach hi ha el certificat de defunció de la seva primera esposa, *Josèphe Papessey*, nascuda el 1873 i enterrada a Sants el 25-10-1902. Llorach declara que s'hi havia casat el 1892 a Barcelona i que s'havia casat en segones núpcies l'abril de 1904 a Sants amb Constància

10. AMDS: Registres genealògics digitalitzats: Palos Almestoy, Ramona, Sants, 1890, matrimoni amb Carlos Membrado Carol. Jutjat 8 de Bcn, Llibre de matrimonis n. 16, foli 45, n. 47, i Palos Almestoy, Rita, Sants, 1872, Naixement. Jutjat 8 de Barcelona, Llibre de naixements n. 4, foli 142.

Palos, nascuda el 1882, i encara resident a Sants. Sembla que amaga, per tant, la seva mort. La fitxa també recull que el seu pare tenia 65 anys i havia nascut a Cambrils —cosa que desmenteix l'Arxiu Comarcal d'Igualada— i que la seva mare ja era morta. No havia fet el servei militar perquè havia tingut un «bon número» en el sorteig. Dóna com a domicili a l'estranger el carrer d'Olzinelles, 55, de Sants. A la pregunta de si és refugiat polític afirma «No», i expressa la voluntat d'estar poc temps a Bèlgica. Si no troba feina, diu, tornarà a Espanya.

Possiblement Llorach no tenia cap ganes de donar-se conèixer a la policia belga, pel que implicava d'haver d'admetre la seva expulsió de França, però estava obligat a registrar-se com a estranger. Un cop identificat, la direcció de la Seguretat belga no triga a recollir informació del cas Llorach: l'article a *L'Humanité*, la gestió en favor seu de la Lliga de Drets Humans francesa, els seus moviments diaris.

Un informe de la gendarmeria, a qui han encarregat de seguir Llorach, detalla els seus moviments cercant feina: es desplaça a Anvers, a Malines, a Yvelles, a Saint-Gilles..., visitant fàbriques de mobles i ebenistes, sense sort. I que rep notícies de París dient-li que tingui paciència i que la seva expulsió pot acabar anul·lada. El cap dels gendarmes explica la versió de Llorach: que, per por de disturbis davant el 1er de maig, la policia de París va fer una batuda contra els estrangers, seguida d'ordres d'expulsió, entre les quals la seva. Que duia anys a París i que havia hagut de deixar la filla. I que el diputat i president de la LDHC, M. Pressensé, l'estava ajudant, també pecuniàriament.¹¹

Però al director general de la Seguretat belga també li arriben les acusacions de la prefectura de París. No obtindrà resposta del governador

11. *Archives de l'État en Belgique (AEB): Dossier individuel n° 812.286 Llorach*: Informe del Maréchal des Logis del 6-6-1906. Curiosament, s'hi diu que Llorach viu al núm. 68, de la rue St. Ghislain de Brussel·les des de fa quatre setmanes, en clara contradicció amb el 22 de maig que consta en la seva fitxa personal.

Signature de l'étranger,

Signatura de la seva fitxa policial belga (juny de 1906)
(Font: Archives de l'État en Belgique)

civil de Barcelona, a qui havia preguntat pels antecedents de Llorach, però la carta del prefecte de París, del 9 de juny diu: «*freqüentava medis llibertaris, estava en relació amb diversos anarquistes militants que rebia a casa seva i on s'hi reunien*». L'ordre d'expulsió del 30 d'abril «*ha estat motivada per la incorrecció de la seva actitud política. No té antecedent judicials*».

Això és suficient perquè, el dia 11, el director general escriu al ministre que, encara que les informacions de Barcelona no haguessin arribat, les de París «*justifiquen amplement l'allunyament immediat d'aquest estranger*». I recomana un decret reial d'expulsió.

L'endemà, dia 12, el ministre escriu al rei demanant-li el seu vistiplau, i el dia 15 de juny el rei de Bèlgica, a través del ministre de Justícia, signa el decret d'expulsió d'Isidre Llorach del territori belga.

L'ordre serà comunicada a Llorach el dia 21, i el mateix dia es presentarà al despatx del director general de la Seguretat demanant el motiu de la seva expulsió. Aquest li fa saber el que diu París, i «*protesta, amb llàgrimes als ulls, que no és anarquista, que la Prefectura de París ha estat induïda a un error cap a ell, i explica aquest error de la manera següent: ell tenia a París com a veí de taller (és també torner de fusta) un anarquista espanyol ben conegut, José Pratz, a qui van implicar en l'atemptat de la rue de Rohan de París. Ell el rebia a casa seva i l'acompanyava quan sortien fora, simplement per camaraderia*». I d'aquí venia que l'assenyalessin erròniament com a anarquista a la prefectura. Llorach explica al cap de la policia que està pendent d'una acció de la LDHC que li

		— 323 —		
99443	Llewellyn	Edith Margaret	Sonken	1899
106041	Llinas	Conni man of Drieloferu Chérie	Bisbal	1862
131192	Lliberas	Quiart Marie del Carme	Larria	1886
118350	Llorach	Lidarr.	Ignalata	1873
112046	Llorens	Martin Laurent	Muddephus	1884

Entrada del nom de Llorach dins un llistat d'immigrants a Bèlgica (Arxiu Municipal d'Anvers).¹²

permetrà de tornar a França. Li explica també que va deixar Espanya perquè es va separar de la seva esposa. Viu amb la seva filla, que ha deixat a París.

El lector haurà notat la complexitat dels aspectes familiars d'en Llorach, a menys que hi hagués un problema en la comunicació oral. Pel que sabem fins ara, a Llorach se li havia mort la primera esposa l'octubre de 1902; el febrer de 1903 —l'agost, segons la policia— ell ja residia i treballava a París, i l'abril de 1904 s'havia casat a Sants (!) amb la Constància Palos, que trobem a París amb ell com a mínim des del gener de 1905, després d'haver tingut un fill que havia deixat a Sants. I que mor el febrer del 1906. La referència de Llorach al fet que «*va marxar d'Espanya perquè s'havia separat de la seva dona*» obre més interrogants que no en tanca. I hem d'afegir-hi el fet d'haver declarat, en obrir-se-li l'expedient, que la Constància Palos continuava vivint a Sants...

En tot cas, les coses no li surten gens bé. Fa just una setmana que havia trobat feina amb un ebenista a Yxelles amb qui guanyava cinc francs al dia, i Llorach demana una pròrroga fins al dia 30 per poder marxar amb una mica de diners. El vigilen constantment des d'aleshores. Visita el diputat Georges Lorand, president de la Lliga

12. Disponible en línia a <https://familysearch.org/ark:/61903/3:1:S3HT-65Y9-5N2?cc=1477769> (darrera consulta: 03-11-2017). El núm. 118350 remet a un document titulat «Llistat d'estrangers expulsats i reexpeditos de Bèlgica. Juin de 1906» (Arxiu Municipal d'Anvers).

Belga dels Drets de l'Home, que escriu al ministre de Justícia, al director de la Seguretat i al primer ministre francès Clemenceau per verificar el seu cas i que se li permeti de tornar a França si és cert el que al·lega. Al ministre belga, Lorand li demana de suspendre l'ordre d'expulsió fins que aquesta verificació francesa sigui feta.

La resposta serà negativa. Llorach ha d'abandonar el territori belga, amb una pròrroga del termini fins al dia 2 de juliol.

Arribat el dia 2, el comissari de policia de Brussel·les escriu al director general que Llorach havia marxat de la *Gare du midi* amb l'express de París de les 12 h 59. L'havien acompanyat l'amo del cafè de la *rue St Ghislain* on vivia i tres desconeguts, que han romàs drets a l'andana fins a la marxa del tren. Segons el comissari, el propietari de Llorach era un assidu de la *Maison du Peuple*, socialista convençut. Els que l'havien acompanyat devien ser «*de la mateixa espècie*». S'havia constatat que Llorach freqüentava la *Maison du Peuple*, i que el dia 30 hi va anar abans de passar per la Direcció de Seguretat a demanar un nou termini fins al dia 2, i que després va tornar a aquest local socialista.¹³

13. Hem tret aquestes informacions del dossier individual núm. 812.286-Llorach, que ja hem esmentat, i que es troba als *Archives de l'État*. També hem consultat el dossier d'estranger de Llorach, núm. 60.638, de la policia de Brussel·les, als *Archives de la Ville de Bruxelles*. Finalment, els Arxius de la ciutat d'Anvers conserven un *Index de police de l'immigration, 1840-1930*, que conté la referència a l'expulsió de Llorach.

UNA RECTIFICACIÓ TARDANA

La protesta de la Lliga dels Drets de l'Home i del Ciutadà francesa i el fet que el seu president fos Francis de Pressensé, diputat socialista proper a Clemenceau, aconseguen que el 19 de juliol de 1906 el mateix ministre Clemenceau suspengui el decret d'expulsió. El president de la Lliga li agraeix el gest, però li fa conèixer el calvari de Llorach, que havia estat expulsat de Bèlgica sota demanda de la policia francesa i expedit a Espanya, «*en la situació dramàtica d'un obrer sospitós d'anarquisme*». Tot per culpa «*dels informes mentiders d'un agent i d'un inspector*». I demana almenys una reparació econòmica per a Llorach per les despeses que li ha ocasionat l'expulsió i que la Lliga li ha avançat.

No sabem què se'n va fer d'en Llorach ni de la seva filla Eulàlia. No hem trobat cap rastre d'ells als padrons posteriors de Barcelona, que de tota manera són incomplets. La seva condició social, extremadament humil, dificulta seguir-ne el rastre.

Ens queda el dubte de per què va emigrar a França i per què no va escollir tornar a Barcelona quan va ser expulsat de França. Sí que sabem, però, que va ser injustament expulsat i que va pagar la seva condició d'obrer estranger. I això per part d'un govern radical-socialista.

A Barcelona s'havien quedat el fill que havia tingut amb la Constància, que es deia Antoni, i la filla petita de la Josefa, l'Elvira. Aquesta es va ajuntar amb Artur Benlloch, un mestre d'aixa valencià que havia fet fortuna a França fabricant eslops. En tornar a Catalunya, Benlloch va muntar una fàbrica de mobles a Barcelona. Era lliurepensador i filonarquista, i amic d'Isidre Llorach. Separat de

la seva esposa, es va ajuntar amb Elvira Llorach, i van tenir un fill, Alfred Benlloch i Llorach (Barcelona, 17-10-1917) que va acabar sent un científic i inventor reconegut, col·laborador durant la Guerra Civil del primer servei de transfusió de sang del món sota les ordres de Frederic Duran i Jordà.¹⁴

L'Elvira, però, no ho va poder veure mai: el 29 d'octubre de 1918, amb només 22 anys i mare d'aquest nadó de dotze mesos, moria al seu pis de la Ronda Sant Pau a conseqüència de la grip espanyola. Moria «*soltera*», «*hija legítima de Don Isidro y de Doña Josefa*», de «*cuarenta y cinco años de edad el primero, difunta ésta última*».¹⁵ La tercera dona d'Artur Benlloch va amagar qualsevol rastre de l'Elvira, fins al punt que el futur inventor va descobrir molt tard que en realitat era fill d'una altra mare.

Artur Benlloch viatjava gairebé cada any a París. Quan el seu fill Alfred tenia deu anys, se'l va endur amb ell i van trobar-se amb un oncle, que li va regalar l'enciclopèdia il·lustrada *Science et Travail*, editada aquell any 1927. Tot fa pensar que, en realitat, l'«oncle» era l'avi Isidre Llorach. El nostre home, doncs, hauria tornat a viure a París un cop anul·lada l'ordre d'expulsió.

JORDI PONS PUJOL (Manresa, 1967) és doctor en història, professor de l'Institut Pius Font i Quer i membre de l'Associació Memòria i Història de Manresa. Ha dedicat bona part de les seves recerques a estudiar aspectes de les relacions internacionals catalanes de la primera meitat del segle XX. Ha investigat la política catalana de França de 1895 a 1914, l'interès britànic per les mesures de protecció contra els bombardeigs aeris a la Guerra Civil i ha impulsat la col·locació de llambordes *stolpersteine* als domicilis dels deportats a camps nazis de la ciutat de Manresa.

14. Devem les informacions familiars sobre Artur Benlloch, Elvira Llorach i Alfred Benlloch a Xavier Benlloch Herrando, a qui agraïm la seva amabilitat. El rastre de l'Antoni Llorach Palos l'hem trobat al padró minicipal de 1924, on apareix amb vint anys d'edat i vivint a la «*calle Escuelas, 3*» (AMCB).

15. AMCB: 713. Índex de defuncions, 1918 A-Z. Registre Civil de Barcelona: *Juzgado sur - n. registro 1438*.